

UNIVERSITATEA „PETRE ANDREI” IASI
Facultatea de Psihologie și Științele Educației

LUCRARE DE LICENȚĂ

Terapia prin arte verzi în sprijinul pediatriei*

Coordonator științific:

Conf. Univ. Dr. Oana Iuliana Gostin

Absolvent:

Constantin ȘERBAN

Iași, 2013

* Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului.

Mulțumiri

Mulțumesc întregului corp profesoral al Facultății de Psihologie și Științele Educației din cadrul Universității Petre Andrei din Iași pentru că mi-a oferit șansa deosebită de a dobândi cunoștințe de specialitate de calitate pe parcursul procesului educativ, cunostinte care au servit în primul rând propriei autocunoșteri și apoi la îmbunătățirea și perfecționarea activității desfășurate din anul 2012 până în prezent, atât în folosul copiilor aflați în spitale cât și în folosul dezvoltării personale a copiilor participanți la diversele activități artistice pe care le-am condus din anul 2010 până în prezent.

Mulțumesc, de asemenea, personalului medical din *Spitalul clinic de urgență copii „Maria S. Curie”* din București și din *Spitalul clinic de urgență copii „Sf.Maria”* din Iași care, în perioada decembrie 2011 și iunie 2013 au permis interferarea benefică a artelor verzi, în procesul terapeutic acordat copiilor.

Mulțumesc colegilor de asociație și celorlalți artiști voluntari pentru sprijinul deosebit la realizarea *Atelierelor de stimulare a creativității GreenArts® Therapy* în secțiile de *Oncologie pediatrică* și respectiv *Ortopedie pediatrică* din spitale, cât și sponsorilor, donatorilor și colaboratorilor **GreenArts®** care prin contribuția lor au realizat contextul favorabil efectuării cercetării de față.

Mulțumesc de asemenea *Spiritului Pământ* care mi-a oferit gratuit materialele încărcate de energie benefică pentru realizarea ședințelor *GreenArts*.

Mulțumesc *Spiritului Universal* pentru inspirație în creație!

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

Cuprins

Mulțumiri	2
Cuprins	3
Introducere	5
1.1 Scurt istoric al artei.....	7
1.2. Introducere în terapia prin artă.....	
1.3. Diferite abordări ale terapiei prin artă	
1.3.1. Abordările psihodinamice	
1.3.2. Abordările umaniste.....	
1.3.3 Abordările behavioriste.....	
1.3.4. Abordările sistemice	
1.3.5. Abordările integrative	
1.4. Terapia prin artă în pediatrie	
1.4.1. Vârstele dezvoltării copilului și adolescentului	
1.4.2. Etapele evoluției artistice ale copilului	
1.4.3. Relația dintre creativitate și sănătatea copilului.....	
1.4.4. Rolul artei în vindecarea traumei și bolii la copii.....	
Capitolul 2. Psihologia verde și terapia prin arte verzi.	
2.1.Psihologia verde și/sau Ecopsihologia	
2.2. Caracteristicile artelor verzi.....	
2.2.1. Medii specifice și principiile artelor verzi	
2.2.2. Principiile terapiei prin arte verzi	
2.3. Locul artelor verzi în totalitatea artelor plastice folosite terapeutic	
2.4. Beneficiile utilizării artelor verzi în terapia pediatrică.....	
Capitolul 3. Cercetarea practică	
3.1. Necesitatea abordării cercetării	

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

3.2. Metodologia cercetării	
3.2.1. Ipotezele cercetării	
3.2.2. Contextul cercetării	
3.2.3. Procedura și instrumentele de lucru	
3.3. Evaluarea propriu-zisă	
3.3.1. Evaluarea cantitativă.....	
3.3.1 Evaluarea calitativă.....	
3.4. Rezultate	
Capitolul 4. Concluzii și implicații practice.....	
Bibliografie.....	
ANEXE	

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

*Cred că există un magnetism subtil în Natură, căruia,
dacă îi cedăm inconștient, ne va direcționa corect”*
Henry David Thoreau

Introducere

Experiența mai multor ani de lucru creativ cu materiale naturale (atât individual cât și în echipă cu colegi din asociație) în cadrul atelierelor GreenArts® (de stimulare a creativității) realizate preponderent cu copii, m-a făcut să conștientizez valoarea unei astfel de experiențe aplicată în terapia copilului.

Doresc să valorific această experiență în beneficiul tuturor celor preocupați de domeniul terapiei prin artă, iar lucrarea de față¹ reprezintă o primă etapă a unei cercetări mai ample pe care o voi continua.

Lucrarea a reprezentat pentru mine o provocare în încercarea de teoretizare a valorii terapeutice a artelor verzi prin armonizarea experienței personale ca ecologist, inițiator al curentului ecoturismului *verde* și facilitator al *Amfiteatrului verde*, cu cea de artist plastic „verde” fondator al conceptului *GreenArts®*, cu experiența dobândită în cadrul *Atelierelor umanitare GreenArts® Therapy* cu copii bolnavi de cancer sau cu afecțiuni ortopedice și firească, cu ceea ce am învățat din teoriile psihoterapiei studiate pe parcursul specializării mele din cadrul facultății.

Am plecat de la constatarea că în ultima vreme este din ce în ce mai temeinic dovedit de către știință faptul că Omul este dependent de Natură nu doar pentru conservarea sănătății fizice și psihice dar și pentru cea mentală și spirituală.

Am ținut cont de contextul general al vieții pe care o trăim cu toții pe acest pământ care prezintă semne de boală la fel ca și oamenii.

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

Auzim tot mai des despre sintagma „schimbările climatice” reliefată pe larg în multe documente programatice ale Organismelor Mondiale, în Directivele Europene, în Strategiile Naționale, în Buletinele de știri audio sau video, în Presa scrisă și chiar am început să simțim cotidian efectele lor în viața de zi cu zi.

Observăm cum poluarea naturii făcută de om se întoarce împotriva sieși cu un efect de bumerang. În contextul actual în care omul s-a îndepărtat tot mai mult de natura primordială, mi-am pus întrebarea dacă și terapiile psihologice au urmat cumva aceeași cale. Cercetând literatura de specialitate se poate lesne constata absența Naturii din domeniul psihoterapiei prin arta. Conexiunea dintre arta și natură a fost arareori făcută explicit sau aplicată cu încredere în practica clinică.

De aceea, cercetarea psihoterapeutică a artelor verzi nu avea cum să evite abordarea psihologică „verde” a Naturii ca sursă de influență terapeutică. Această idee este dezvoltată în teoria și practica psihologiei din mediile vestice printr-o nouă abordare denumită chiar Psihologie verde sau Ecopsihologie.

Studii începute încă din anii 1970 au stabilit că o perioadă de numai câteva săptămâni petrecute în mijlocul naturii sporește sentimentul de încredere, de calm interior și limpește mintea. Alte studii au stabilit că un contact, chiar și indirect cu natura, poate avea beneficii la fel de mari pentru starea de sănătate. În spital, spre exemplu, o fereastră prin care se poate vedea un colț de natură, sporește capacitatea de recuperare postoperatorie; la școală/facultate, elevii/studentii care beneficiază de o grădină cu copaci, devin mai creativi; în orase, relațiile între vecini sunt mult mai bune atunci când casele în care locuiesc sunt despărțite de garduri vii, iar cartierul beneficiază de mai multe spații verzi.(Ulrich, 2002)

În lucrarea de față susțin că lucrul prin intermediul artelor verzi în psihoterapia prin artă plastică are beneficii recuperatorii cel puțin la fel de bune ca privitul unui colț de natură pe fereastra spitalului în care este internat un copil cu cancer sau unul cu traume ortopedice.

Cercetarea valorifică experiența mea artistică cu materialele naturale în lucrul cu copiii, trecând în revistă literatura pertinentă, prezentând răspunsuri personale creative plecând de la presupuneri privind posibilele implicații psihoterapeutice ale artelor verzi în sprijinul pediatriei.

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

Scopul cercetării a fost să îmi adancesc experiența și înțelegerea asupra naturii pentru a-mi perfecționa activitatea prezentă, astfel încât să o pot aplica în munca mea ca viitor art terapeut verde - GreenArts Therapy®.

Pentru avea un cadru de referință cât mai complet privind domeniul terapiei prin artă în primul capitol am introdus o scurtă istorie a artei, după care am tratat aspecte teoretice ale terapiei prin artă conținând principalele abordări întâlnite frecvent în literatura de specialitate, dar și abordari noi, aflate în plin proces de cristalizare. Ținând cont că cercetarea practică a avut în centru copiii internați în spital, am considerat utilă descrierea specificului terapiei prin artă plastică/arte plastice în cazul populației pediatrice în general și a celei spitalizate în particular.

Capitolul al doilea aduce în prim plan artele verzi și folosirea lor în scop terapeutic, în contextul manifestării în teoria și practica psihologică a unei noi abordări denumite psihologia verde sau ecopsihologia. Cel de-al treilea capitol este dedicat cercetării practice, în care am demonstrat că arta verde/artele verzi pot fi un instrument util de terapie prin artă în sprijinul actului medical, prin contribuția la îmbunătățirea stării emoționale și reducerea stresului în cazul copiilor cu afecțiuni oncologice și ortopedice. Ultimul capitol prezintă concluziile cercetării și implicațiile practice.

Capitolul 1. Considerații teoretice asupra terapiei prin artă

1.1 Scurt istoric al artei

Arta este în esență cea mai profundă expresie a creativității umane. Pe cât de dificil de definit, pe atât de dificil de evaluat, având în vedere faptul că fiecare artist își alege singur regulile și parametrii de lucru.

Într-un sens larg, termenul artă desemnează orice activitate, care se bazează pe cunoștințe, exercitiu, percepție, imaginație și intuiție. Britannica Online definește arta ca "îndemânare și imaginație în creația de obiecte, medii ambiante sau experiențe estetice care pot fi împărtășite" (the use of skill and imagination in the creation of aesthetic objects, environments, or experiences that can be shared with others.)

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

Arta are rădăcini adânci în mediul natural încă din preistorie, atunci când oamenii făceau primele desene în peșteri, precum și la primele culturi din întreaga lume.

Respectul acestor culturi față de natura a reprezentat o constantă a vieții de zi cu zi, iar arta, natura și vindecarea erau inseparabile, ca părți ale marelui întreg numit viața (Boettger, 2002).

Din perioada Iluministă și până în prezent prin artă se înțeleg mai ales formele așa-numitelor arte frumoase:

-Arta plastică cu genurile clasice pictură și grafică, sculptură, arhitectură și o multitudine de alte genuri secundare, precum meșteșugul artistic.

-Arta dramatică cu diviziile principale teatru, dans/coreografie și arta cinematografică

-Muzica cu diviziile principale muzică vocală și muzică instrumentală

-Literatura cu grupările epică, dramaturgie și lirică.

Din ultimele decenii ale sec. 20, împărțirea clasică începe să-și piardă importanța.

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

(...)

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email: greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

Nr. crt.	Nume	Localitatea	Prescolari			Scolari			Puberi			Adolescenti				
			3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1	Liviu	Bucuresti								x						
2	Andrei	Bucuresti														
3	Eduard	Bucuresti				x										
4	Andrei	Bucuresti		x												
5	Dragos	Bucuresti				x										
6	Gabriel	Bucuresti						x								
7	Goghi	Bucuresti			x											
8	Dumitru	Bucuresti							x							
9	Vlad	Bucuresti									x					
10	Alexica	Bucuresti			x											
11	Georgiana	Bucuresti										x				
12	Alexandra Elena	Bucuresti										x				
13	Mihaela Diana	Bucuresti						x								
14	Diana Maria	Bucuresti					x									
15	Gabriel	Iasi							x							
16	Andrei	Iasi												x		
17	Emilia	Iasi														x
18	Maria	Iasi														x
19	Catalina	Iasi														x
20	Diana	Iasi														x
21	Adelina	Iasi		x												x
22	Bogdan	Iasi														x
23	Alex	Iasi			x											x
24	Ionela	Iasi														x
25	Giulia	Iasi	x													x
26	Florin	Iasi														x
27	Jasmin	Iasi		x												x
28	Vladut T.	Iasi														x
29	Julian	Iasi														x
30	Vlad	Iasi														x
31	Bogdan	Iasi														x
32	Denisa	Iasi														x
33	Mariuca	Iasi														x
TOTAL 33			1	3	4	1	3	3	3	1	2	1	3	2	3	0

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

ANEXA 2c. Tabel comparativ pe afecțiuni și grupe de vârstă ale participanților la atelierelor destimulare creativă GreenArts Therapy

Situație comparativă pe afecțiuni și grupe de vârstă a participanților la atelierelor de stimulare a creativității GreenArts Therapy

Nr. crt.	Afecțiunea	Preșcolari					Școlari					Puberi					Adolescenți				
		3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17					
1	Oncologie	4	8	3	2	1	3	1	2	1	2	1	0	2	0	1					
2	Subtotal	17															6	3			
3	Ortopedie	1	3	4	1	3	3	3	3	1	2	1	3	2	3	0					
4	Subtotal	9															7	8			
5	TOTAL pe grupe de vârstă	26					14					13					11				

Figura nr. 1 Structura pe grupe de vârstă a participanților la atelierelor GreenArts Therapy internați pe Secția de oncologie

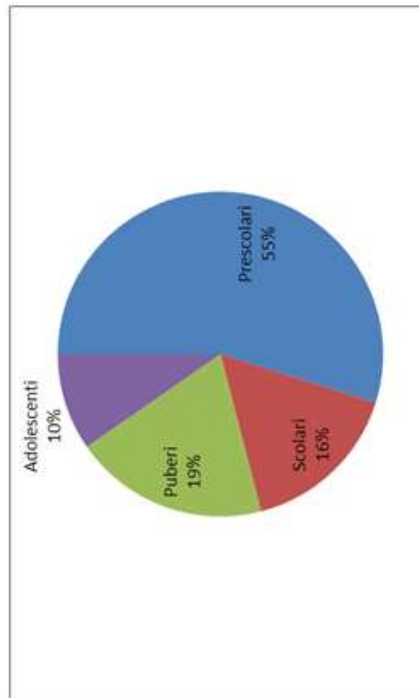
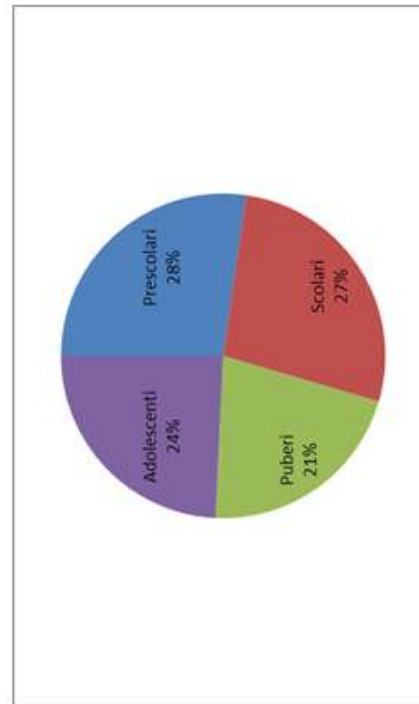

Figura nr. 2 Structura pe grupe de vârstă a participanților la atelierelor GreenArts Therapy internați pe Secția de ortopedie

* - Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

ANEXA 3a. Afisele tematice ale atelierelor GreenArts Therapy 2011 - 2012

GreenArts

Arta care te pune pe picioare.

Chiar dacă îți petreci vremelnic copilăria în spațiul unui spital, ai tot dreptul să te bucuri, să crezi, să visezi, să te joci!

Asa că... de ziua copilului
hai să crezi testoaasa veselă!

Sectia Ortopedie pediatrica
Data 1.06.2012 Orele 10:00

ATELIER DE CREATIE

cu seminte

Știati că...
dintre toate formele de viață, semințele conțin cea mai multă energie?

GreenArts

Arta care te pune pe picioare.

Chiar dacă îți petreci vremelnic copilăria în spațiul unui spital, ai tot dreptul să te bucuri, să crezi, să visezi, să te joci!

Asa că... în așteptarea lui Mos Craciun
hai să crezi ornamente de brad bio!

Sectia Oncologie Pediatrica
Data 19.12.2011 Orele 10:00

ATELIER DE CREATIE

cu seminte

GreenArts Therapy

GreenArts

Arta care te pune pe picioare.

Chiar dacă îți petreci vremelnic copilăria în spațiul unui spital, ai tot dreptul să te bucuri, să crezi, să visezi, să te joci!

Asa că... de Paste,
hai să încondeiezi ouă cu... flori presate

Sectia Oncologie pediatrica
Data 9.04.2012 Orele 10:00

ATELIER DE CREATIE

GreenArts Therapy

Spitalul Maria Sklodowska Curie

GreenArts

Arta care te pune pe picioare.

Chiar dacă îți petreci vremelnic copilăria în spațiul unui spital, ai tot dreptul să te bucuri, să crezi, să visezi, să te joci!

Asa că... de Paste,
hai să încondeiezi ouă cu... flori presate

Sectia Ortopedie pediatrica
Data 2.05.2013 Orele 10:00

ATELIER DE CREATIE

GreenArts Therapy

Spitalul Maria Sklodowska Curie

* - Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email: greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

ANEXA 3b. Afisele tematice ale atelierelor GreenArts Therapy 2012 - 2013

GreenArts
Arta care te pune pe picioare.

Chiar dacă îți petreci vremelnic copilăria în spațiul unui spital, ai tot dreptul să te bucuri, să crezi, să visezi, să te joci!

**Asa că...de Sf. Maria, hai să împletesti
brățărilor prieteniei cu Natura !**

Spitalul Maria S. Curie, Secția Oncologie pediatrică
Data 09.09.2012 Orele 10:00

ATELIER DE CREATIE
cu seminte

GreenArts Therapy

GreenArts
Arta care te pune pe picioare.

Chiar dacă îți petreci vremelnic copilăria în spațiul unui spital, ai tot dreptul să te bucuri, să crezi, să visezi, să te joci!

De 1 lunie învățăm...

Sa iubim natura !

Secția Ortopedie pediatrică
Data 1.06.2013 Orele 10:00

ATELIER DE CREATIE
GreenArts Therapy

Spitalul Sfanta Maria, Iasi

GreenArts
Arta care te pune pe picioare.

Chiar dacă îți petreci vremelnic copilăria în spațiul unui spital, ai tot dreptul să te bucuri, să crezi, să visezi, să te joci!

**Asa că... de 8 Martie
te vom ajuta să crezi cea mai frumoasă
felicitare cu seminte pentru mama.**

Secția Ortopedie pediatrică
Data 8 Martie 2013 Orele 10:00

ATELIER DE CREATIE
cu seminte

Știți că...
dintre toate formele de viață, semințele conțin cea mai multă energie?

www.greenarts.ro

GreenArts
Arta care te pune pe picioare.

Chiar dacă îți petreci vremelnic copilăria în spațiul unui spital, ai tot dreptul să te bucuri, să crezi, să visezi, să te joci!

**Asa că...de Paste,
hai să încondeiezi ouă cu...flori presate**

Secția Ortopedie pediatrică
Data 3.05.2013 Orele 10:00

ATELIER DE CREATIE
GreenArts Therapy

Spitalul Sfanta Maria, Iasi

* - Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

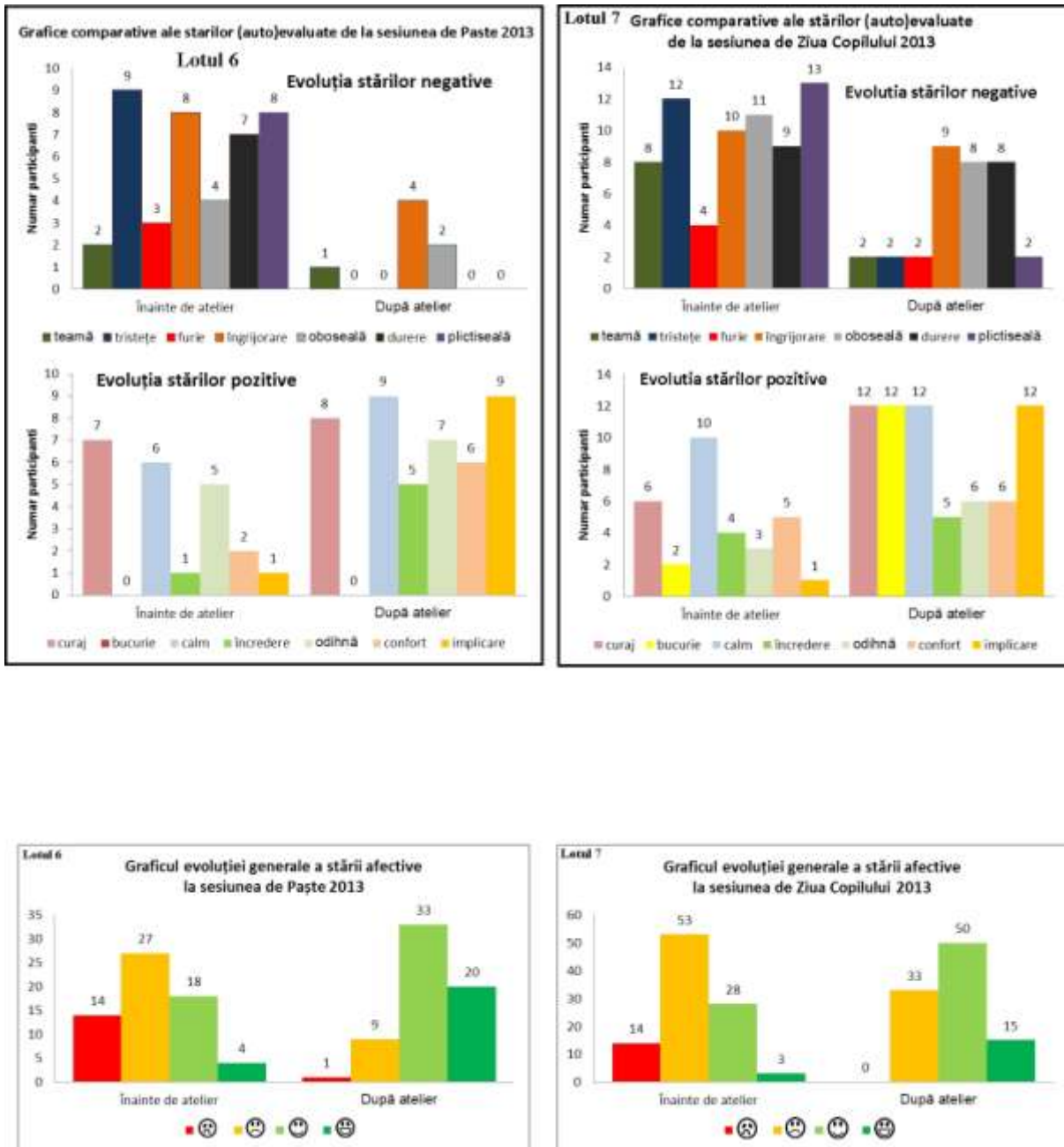
ANEXA 4. Daruri oferite copiilor internati in cadrul actiunilor umanitare GreenArts Therapy

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

ANEXA 9. Evoluția celor șapte stări (auto)evaluate și evoluția generală a stării afective pentru Loturile 6 și 7

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

ANEXA 10. Lucrări cu seminte realizate de copiii internati la secția de Ortopedie pediatrică a Spitalului Sf. Maria din Iași în cadrul atelierului de stimulare creativă GreenArts

Diana, 5 ani

Jasmin, 4 ani

Denisa, 15 ani

Vlad, 8 ani

Ionela, 11 ani

Mariuca, 14 ani

Florin, 16 ani

Bogdan, 9 ani

Bogdan, 12 ani

Iulian, 16 ani

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

ANEXA 11. Lucrari cu flori presate realizate de copiii internati la secția Ortopedie pediatrică a Spitalului Sf. Maria din Iasi in cadrul atelierului *de încondeiat ouă* GreenArts Therapy

Emilia, 16 ani

Georgiana, 15 ani

Diana, 9 ani

Gabriel, 10 ani

Andrei, 15 ani

Alexandra, 13 ani

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email: greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

ANEXA 12. Brățări cu semințe realizate de copiii internați la secția de Oncologie pediatrică a Spitalului Maria S. Curie din București în cadrul atelierului de stimulare creativa GreenArts Therapy

Florin, 9 ani

Marian, 8 ani

Sorina, 4 ani

---

*- Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email: greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009

ANEXA 13. Lucrari cu flori presate realizate de copiii internati la secția Oncologie pediatrică a Spitalului Sf. Maria din Iasi in cadrul atelierului GreenArts Therapy „Să iubim vara”

Andreea, 11 ani, "Furtună de toamnă ploioasă"

Dana, 8 ani, "Primăvară nouă"

Ioana, 13 ani, "Prima zi de vară"

Cătălin, 17 ani, "Grupul bobociilor"

Simina, 3 ani, "O zi însorită"

Bogdan George, 4 ani, "Peisaj de primăvară"

Andrei, 5 ani, "Sosirea primăverii"

Costel, 15 ani, "Răsărit de vară"

Elena, 5 ani, "Poiană cu flori"

* - Autorul deține dreptul de copyright al acestei lucrări. Nici lucrarea, nici fragmente din ea nu pot fi publicate sau reproduse fără permisiunea autorului. Email:greenartsgallery@gmail.com Tel: 074 911 9009